

Esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän uudistaminen

Piste Kollektiivin (Monitaideyhdistys Piste ry) lausunto lakiehdotuksesta, 25.3.2020

1 § Lain soveltamisalan laajentaminen

X Kannatan

Lain laajentaminen koskemaan kaikkea esittävää taidetta on erittäin tervetullut uudistus. Se mahdollistaa taiteenlajeja yhdistelevien toimijoiden pääsyn lain piiriin. Valtion taidehallinnossa on pitkään ollut ristiriitaisia tavoitteita taiteen alat ylittävän toiminnan kehittämisestä ja toisaalta taiteenaloittain laatikoinnista. Laatikointi ei palvele taidekenttää nykymuodossaan ja tuottaa keinotekoisia jakolinjoja, vaikuttaen myös mm. rahoitushakemusten arviointiin epäedullisesti.

2 § Lain tavoite

X Kannatan

Lain kolme tavoitetta, korkeatasoisen ja ammattimaisen esittävän taiteen, sivistyksen sekä hyvinvoinnin, yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistäminen ovat ehdottoman kannatettavia. Alueellisen ja väestöryhmien välisen tasa-arvon toteutuminen ovat ensiarvoisen tärkeitä tavoitteita.

Toivomme lain muun sisällön olevan vahvasti linjassa näiden tavoitteiden kanssa ja tähtäävän suoraan niiden toteutumiseen.

3 § Valtionosuuden tavoite

X Kannatan

Viittaamme lausunnossamme Teatterikeskuksen lausuntoon, jossa tavoitteisiin liittyvää ongelmakenttää on avattu laajasti.

Toivomme, että lakiuudistus parantaa valtionosuuden tavoitteiden toteutumista, sillä nykyisellään esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmä ei tue taiteen monimuotoisuutta, kulttuurista moninaisuutta eikä esittävän taiteen saatavuutta ja saavutettavuutta eri väestöryhmille.

Toivomme lain muun sisällön olevan vahvasti linjassa valtionosuuden tavoitteen kanssa ja tähtäävän suoraan niiden toteutumiseen.

4 § Valtionosuuden saamisen edellytykset

X Kannatan muutettuna

Toivomme, että valtion taidehallinnossa on eri rahoitusjärjestelmien kesken tasa-arvoiset kriteerit rahoitukselle. Tämä tarkoittaisi VOS-uudistuksessa sitä, että myös VOS-toimijoita arvioitaisiin taiteellisin perustein. Näkökanta on esitetty erinomaisesti Teatterikeskuksen lausunnossa.

Lisäksi 4 § valtionosuuden saamisen edellytyksissä asetetut kriteerit tuottavat suuren määrän hallinnollista ja valmistelevaa työtä. Toivomme, että huomiota kiinnitetään siihen, että edellytykset eri toimijoilla olisivat myös tämän suhteen tasa-arvoiset tai suhteutettavissa toisiinsa.

5 § Valtionosuuden myöntäminen toistaiseksi tai määräajaksi

X Kannatan muutettuna

Toivomme Taiken aseman uudelleenmäärittelyä VOS-lain yhteydessä, ks Teatterikeskuksen lausunto. Ehdotamme, että käyttöön otettavalle järjestelmälle tehdään ulkopuolinen auditointi muutaman toimintavuoden jälkeen, ks. myös Teatterikeskuksen lausunto.

Jotta eri toimijat olisivat tasa-arvoisia lain edessä, on välttämätöntä, ettei uusi järjestelmä muodostu suljetuksi jo lähtötilanteessa. Tämä nimenomainen kohta VOS-uudistuksessa on ratkaisevan tärkeä lakiuudistuksen käytännön seuraamusten kannalta. On oltava mahdollista

sekä uusien toimijoiden päästä VOS-tuen piiriin, että tuen kerran saaneiden toimijoiden jäädä siitä pois. Kun valtion erilaiset taiderahoitusjärjestelmät on mietitty yhteentoimiviksi ja yhteismitallisiksi, ei siirtyminen VOS-tuella muunlaiseen rahoitukseen ole katastrofaalinen maailmanloppu, jolloin myös taideorganisaatiot itse voivat käyttää jouston mahdollisuuksia ajankohtaisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. Nykyinen, ja myös ehdotettu uusi järjestelmä, pakottavat pitämään VOS-paikasta kiinni kynsin hampain.

Teatterikeskuksen lausunto tähänkin kohtaan liittyen on erittäin hyvin muotoiltu ja kannatamme siinä esitettyjä muutoksia kokonaisuudessaan. Yhdymme Teatterikeskuksen näkemykseen, ettei toistaiseksi voimassa olevia valtionosuuksia olisi, vaan ne olisivat pääsääntöisesti kuuden vuoden määräaikaisia myöntöjä.

Kolmen vuoden määräaikaisia valtionosuuksia sovellettaisiin kannustavasti ja tarkoituksenmukaisesti ohjaten järjestelmään liittyviin tai siitä mahdollisesti poistuviin toimijoihin.

6 § Valtionosuuden perusteeksi vahvistettavan henkilötyövuosien määrän määräytymisen perusteet

x Kannatan muutettuna

Henkilötyövuosien huomiointi kolmelta edelliseltä vuodelta antaa toimijoille mahdollisuuden vuosittaiseen, tarpeen- ja tarkoituksenmukaiseen joustoon, mikä on kannatettavaa.

Liitymme Teatterikeskuksen lausunnossa esitettyyn huoleen valtionosuuden tarpeellisuuden harkinnan läpinäkyvyydestä ja ennakoitavuudesta.

Poimimme Teatterikeskuksen lausunnosta etenkin vaatimuksen, että kokonaisharkinnan tulee "tarkoittaa sananmukaisesti koko kentän huomioimista: VOS-järjestelmän lisäksi kokonaisarvioon tulisi vaikuttaa myös vapaan kentän toimijoiden osuus palveluiden valtakunnallisesta kokonaisuudesta, esimerkiksi vapaan kentän toimijoiden osuus palveluiden tuottamisesta Lapin alueella."

Huomautamme lisäksi, että **vapaalla kentällä lukuisat toimijat vievät palveluita, esityksiä ja kiertueita kaikkialle Suomeen**, yhtälailla pohjoisesta etelään kuin etelästä pohjoiseenkin. **Valtakunnallinen kokonaisuus ei tapahdu yksittäisten alueiden sisällä.**

6 § Korotetun valtionosuusprosentin määräytymisen perusteet

x Kannatan muutettuna

Korotetun valtionosuusprosentin perusteet ovat sinällään kannatettavia. Toteuttamisen on kuitenkin oltava erittäin huolellista niin, ettei jonkin toimijan saama korotettu valtionosuus vääristä kilpailua ja käytännössä estä muiden toimijoiden työtä.

Esimerkkinä tästä kiertuetoiminta Lapissa: tällä hetkellä vapaan kentän paikallisena toimijana olemme erittäin hankalassa alakynnessä VOS-toimijoihin nähden. VOS-tuetun esityksen hinta esimerkiksi kuntatilaajalle on kolmannes tai neljännes siitä hinnasta, jolla VOS:n ulkopuolinen toimija voi esityksen tarjota työehtosopimuksia noudattaen. Vaikkei edes huomioitaisi esityksen valmistamisen kustannuksia, ainoastaan valmiin esityksen vieminen kiertueelle.

Toivomme, että VOS-käytännöt suosivat erikokoisten organisaatioiden välistä yhteistyötä, yhteistuotantoja ja ohjaavat VOS-organisaatioita vastaanottamaan vapaan kentän vierailuja.

Kannatamme Teatterikeskuksen lausunnossaan mainitsemaa alueteatterijärjestelmän uudistamista. Nykyinen malli vaikeuttaa ketterien pienten toimijoiden kiertuetoimintaa eikä rohkaise VOS-laitoksia arvioimaan omaa toimintamalliaan saati avaamaan yhteistyömahdollisuuksia.

Lakiehdotusta on selvennettävä Taiken ja OKM:n arvioinnin painoarvoista ja läpinäkyvyydestä.

Teatterikeskuksen lausunnossa on lisäksi muita tärkeitä näkökulmia.

6 § Svenska Teatern ja Tampereen Työväen Teatteri –nimisten teattereiden rahoitusasema

En kannata

Viittaamme Teatterikeskuksen lausuntoon asiasta.

7 § Määräajoin laadittava toimintayksikön rahoitusta koskeva suunnitelma

Kannatan

8 § Hakeminen valtionosuuden piiriin

X Kannatan muutettuna

Valtionosuuksien ja Taiken avustusten hakeminen eriaikaisesti ja erilaisilla kriteereillä on vapaalle kentälle erittäin kuormittavaa.

Lausunnossaan Teatterikeskus ehdottaa, että OKM:n ja Taiken hakuprosesseja yhdenmukaistettaisiin niin, että toimijoille riittäisi vain yhden hakemuksen tekeminen, ja rahoittajat voisivat siirtää hakemuksen tarkoituksenmukaisella tavalla toisilleen. Tämä ehdotus on erittäin käytännöllinen, vähentäisi hakemuskikkailua ja varmuuden vuoksi hakemista sekä lisäksi toimijoiden välistä yhdenvertaisuutta.

8 § Määräajoin tehtävä valtionosuuden edellytysten täyttymisen arviointi

X Kannatan muutettuna

Esitämme, kuten Teatterikeskuskin lausunnossaan, että kaikkia valtion rahoitusta saavia toimijoita arvioidaisiin jatkossa määräajoin. Tämä on yhdenvertaisuuden kannalta välttämätöntä.

Toistamme toiveemme siitä, että edellytysten täyttymistä arvioidessa alueellisen ja väestöryhmien välisen tasa-arvon toteutuminen ovat tärkeitä.

Toivomme edellytysten tarkastelun olevan vahvasti linjassa lain ja valtionosuuden tavoitteiden kanssa ja tähtäävän suoraan niiden toteutumiseen.

Jaamme myös koko vapaan kentän huolen siitä, että uusi järjestelmä sulkeutuisi hyvin pian, eikä vaihtuvuus VOS-tuen piirissä parantuisi yhtään.

Teatterikeskuksen lausunnossa tästä tarkemmin.

rahoituslaki 22 § Valtionosuusprosentit 37 ja 60

X Kannatan muutettuna

Viittaamme Teatterikeskuksen lausuntoon asiasta.

rahoituslaki 35 § Esittävien taiteiden yksikköhinnat

x Kannatan muutettuna

Viittaamme Teatterikeskuksen lausuntoon asiasta.

Muut kommentit ja huomiot

Katto-organisaatioiden jäsenyhteisönä allekirjoitamme myös Teatterikeskuksen ja Sirkuksen tiedotuskeskuksen lausunnot asiasta, jotka ovat asiantuntevasti ja kenttää kuullen kirjoitetut.

Teatterikeskuksen muista huomioista korostamme etenkin kevään 2020 poikkeusolosuhteiden vaikutusta ja edellytämme sen huomioimista vuoden 2020 palkkasumman vaikutuksissa VOS-tukeen.

Toivomme valtion (OKM & Taike) ja kuntien parantavan yhteistyötään taiteen kokonaisrahoituksen järjestelmällisyydessä, avoimuudessa, ennustettavuudessa ja tasa-arvoisuudessa.

Kuten Teatterikeskus lausuu: "Järjestelmä voi olla uskottava ja hyvä, jos toimijoiden arviointi ja kriteerit ovat läpinäkyviä ja vastaavat laissa nimettyjä tavoitteita. Olisi todella tärkeää, että toimijoita jatkossa arvioitaisiin yhteisillä kriteereillä molemmissa järjestelmissä [OKM & Taike], koska rahoitusjärjestelmien erillisyys ei uudistuksessa sinällään muutu. Lisäksi on tärkeää, että uudistettua järjestelmää ja siihen liittyviä Taiken ja ministeriöiden arviointikäytäntöjä tarkasteltaisiin esimerkiksi 2-3 vuotta lain voimaantulon jälkeen. Tällainen ulkopuolinen auditointi lisäisi järjestelmän uskottavuutta, toimijoiden luottamusta rahoittajia ja järjestelmän tasa-arvoisuutta kohtaan sekä auttaisi tunnistamaan mahdollisia kehityskohteita."